

Fiona Valpy
Casablancan
tarinankertoja

Suomentanut Taina Helkamo

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Suomentaja kiittää Taiteen edistämiskeskusta saamastaan tuesta.

Tämä on fiktiivinen teos. Kirjassa mainitut nimet, henkilöhahmot, järjestöt, paikat ja tapahtumat ovat joko kirjailijan mielikuvituksen tuotetta tai niitä on sovellettu fiktion tarpeisiin. Kaikki yhteydet todellisiin ihmisiin, eläviin ja kuolleisiin, tai todellisiin tapahtumiin ovat täysin sattumanvaraisia.

Englanninkielinen alkuteos: *The Storyteller of Casablanca*

Copyright © 2021 Fiona Valpy Ltd
All rights reserved.

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

S. 5 W. B. Yeatsin runon ”Hän toivoo taivaiden kankaita” suomennos
Jyrki Vainonen (*Torni ja kierreportaat. Valitut runot*, Basam Books, 2015)

ISBN 978-951-1-44445-9

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

4041 0037
Painotuote

Jos minulla olisi taivaiden koreat kankaat,
kudotut kultaisesta valosta ja hopeaisesta,
siniset ja himmeät ja tummat kankaat
yön ja päivän ja puolihämärän,
levittäisin kankaat jalkojesi alle.
Mutta köyhä kun olen, vain haaveilen,
olen levittänyt haaveeni jalkojesi alle,
astu varoen sillä haaveitani poljet.

W. B. Yeats: Hän toivoo taivaiden kankaita

Ystävälleni Lesleylle, joka kuulee totuuden sanojen lomasta.

Zoe – 2010

May McConnaghy istahtaa olohuoneessa muhkeaksi täytetyn tuolin reunalle ja leyhyttelee itseään kevyesti pienellä kirjasella, jonka on tuonut mukanaan. ”Älä huoli, totut kyllä kuumuuteen. Jahka ilmastointi saadaan taas toimimaan, sinulla on aivan loistavat oltavat. Aina kun *chergui* oikein kunnolla puhaltaa, se aiheuttaa kaikenlaista piinaa. Eikö se eilinen hiekkamyrsky ollutkin inhottava? Niillä on ikävä tapa katkaista sähköt näistä vanhoista rakennuksista.” Maylla on miellyttävä matala ääni, jossa on hänen kastanjanruskeisiin hiuksiinsa sekä kalpeisiin ja pisamaisiin käsivarsiinsa sopiva irlantilainen nuotti.

Ikkunoiden edessä on kaihtimet, ja huonekalujen ylle lankeaa tummia varjoja, jotka suojaavat niitä Marokon aamupäiväauringon paahteelta. Kaihtimet on säädetty päästämään valoa sisään vain juuri sen verran kuin on välttämätöntä, mutta siitäkin huolimatta ilma huoneessa on kuumaa ja raskasta, ja minä yritän kovasti olla raapimatta käteni äkäisiä haavaumia, jotka ovat taas auenneet. Olin toivonut, että muutto lämpimämpään ilmastoon auttaisi tulehtunutta ihoani paranemaan, mutta näyttää siltä, että vaikutus on päinvastainen. Kuumuudesta turvonneiden sormieni ihoa kiristää, ja vihkisormus on uponnut lihaani. Kun

aamulla heräsin, yritin riisua sen, mutta rystynen oli jo paisunut kovaksi periksiantamattomaksi kyhmyksi, joten minun oli jätettävä sormus paikoilleen siinä toivossa, että oloani helpottaa, jos liotan sitä illalla kylmän veden alla. Aavikolta puhaltava kuuma tuuli raastaa hermoja tunkeutuessaan kaupungin bulevardille ja kujille, ja hieno, kuiva tomu suhisee ja kuiskailee pyyhkiessään paikkailtuja ja kuoppaisia katukiveyksiä. ”Sinä et kuulu tänne”, se tuntuu sanovan. Ikään kuin tarvitsisin muistutusta.

Taloudenhoitaja asettaa teetarjottimen Mayn ja minun välissä olevalle matalalle pöydälle, nyökkää, kun mutisen kiitokset, ja sulkee lähtiessään oven hiljaa takanaan.

May odottaa, että Alian nahkatohveleiden hiljaiset askeleet loittonevat ja vaimenevat, ja sanoo sitten kuin salaliittolaiselleen: ”Eikö ole taivaallista, kun on henkilökuntaa? En tiedä, miten kukaan meistä tottuu taas tekemään kaiken itse, kun komennukset päättyvät. Nauti parhaasi mukaan niin kauan kuin tätä iloa kestää!” Hänen naurunsa helisee kuin hopeatarjottimelle asetetut lasit, kun kaadan niihin minttuteetä. Ojennan toisen niistä hänelle.

May ottaa lattialle laskemastaan käsilaukusta kauniisti käärityn paketin ja ojentaa sen minulle. ”Casablancan parhaita hunajaleivonnaisia”, hän sanoo. ”Sinulla on onnea, kun leipomo on aivan nurkan takana. Minun linjani olisivat kyllä mennyttä, jos asuisin yhtä lähellä – houkutus olisi liian suuri! Kas tässä, suurin osa kaikesta, mitä sinun tarvitsee tietää, löytyy tästä vihkosesta.” May laskee kirjasen välissämme olevalle pöydälle ja tuuppaa sitä minua kohti. ”Klubin vaimokomitea kokosi sen, ja kukin antoi oman panoksensa, siinä on kaikenlaista pientä mutta tärkeää tietoa, joka auttaa uusia tulokkaita pääsemään saman tien jyvälle siitä, miten sopeutua tänne. Leipomokin on mainittu – tässä näin.” Hän osoittaa punaiseksi lakatulla kynnellään sivua, joka on otsikoitu: ”Ruoka ja juoma”.

Katsahdan sitä kohteliaasti ja teeskentelen tutkivani listaa kau-poista ja ravintoloista.

”Vien sinut jokin aamupäivä kaupunkikierrokselle ja näytän muut paikat”, hän jatkaa.

”Kiitos”, minä sanon. ”Kovin ystävällistä.”

”Ei mitään kiittämistä.” May heilauttaa kättään, enkä ole varma, onko sen tarkoitus vähätellä kiittollisuuttani vai leyhyt-tääkö hän viilentääkseen kuumaa ja raskasta ilmaa. ”Se kuuluu kauppaan. Minähän olen tervetulokomiteassa. On aina hyvä tavata uudet tulokkaat ja opettaa heidät paikallisille tavolle. Marokko saattaa olla pienoinen järkytys ensi alkuun, mutta olet ystävien joukossa. Me ekspatit pidämme yhtä. Tiedämme, mil-laista on aloittaa elämä uudessa kaupungissa.”

Muutimme vasta kaksi päivää sitten uuteen kotiimme – tyylik-kääseen kaupunkitaloon, joka sijaitsee Casablancan ranskalaisessa korttelissa, *nouvelle villessä*, ja jonka varustamo, Tomin työnan-taja, on meille vuokrannut. Ensimmäisen viikkomme vietimme hotellissa. Ei sillä, että meillä olisi ollut paljontaan muutettavaa, ainoastaan muutama matkalaukku. Jätimme Bristolin talomme odottamaan kaikkine kalusteineen, jotta voimme käydä siellä aina kun Tomilla on lomaa ja jotta meillä on koti, johon palata, kun Tomin komennus viiden vuoden päästä päättyy ja hän mitä toden-näköisimmin palaa Avonmouthin toimistolle. Henkilöstöosasto tarjosi meille kalustettua asuntoa, ja koska minulla ei rehellisesti sanottuna ole sen enempää aikaa kuin energiaakaan sisustaa alusta alkaen uutta kotia tyystin vieraassa paikassa, asun mieluusti jon-kun toisen huonekalujen keskellä. Kalusteet ovat vanhoja ja hie-man nuhjaantuneita mutta laadukkaita yhtä kaikki.

”Onko sinulla kaikki tarvittava?” May silmäilee ympärilleen.

”Aika lailla kai. Ja ainahan voimme ostaa jotain, jos tarve tulee.”

”Aivan.” May selailee kirjaseen sivuja. ”Tässä osassa on lueteltu kodintarvikeliikkeitä, jotka toimittavat kotiin. Paras paikka tehdä hankintoja on kyllä kauppakeskus.”

Siemaisen teetäni. Se on yllättävän virkistävää helteellä. Sitteen käännän huomioni pieneen pakettiin, avaan sen kiharaiset nauhat ja kääreen, jonka alta paljastuvat kullanuskeat leivonnaiset on kuorutettu hunajasiirapin alla kimmeltävillä manteleilla.

”Kiitos näistä, todella huomaavaista.” Tarjoan hänelle rasiaa ja yhtä vasta mankeloiduista pellavaisista servieteistä, jotka Alia on lisännyt teetarjottimelle. Huomaan hänen panevan merkille, missä kunnossa käteni ovat, ja yrittävän olla irvistämättä valitessaan leivonnaista. Karhea ja halkeileva ihoni ja rosoisiksi pureskellut kynsinauhani ovat räikeässä ristiriidassa hänen elegantin manikyrynsä kanssa.

May on oikeassa: hänen tuomansa pienet leivonnaiset ovat todella herkullisia, helle vain tapaa viedä ruokahaluni. May jatkaa jutusteluun ja kuvailee, mitä kaikkea ohjelmaa Overseas Clubilla – missä kaikki ulkomaankomennuksella olijat perheineen viettävät vapaa-aikaansa pelaten tennistä, uiden ja seurustellen – on tarjolla. Huomenillalla Tomin yhtiö järjestää siellä cocktailtilaisuuden toivottaakseen meidät tervetulleiksi. Kaikki ovat kovin ystävällisiä. Tosin minua hirvittää ajatus miehestäni samassa huoneessa runsaan alkoholitarjoilun ja hänen uusien kollegojensa ja heidän puolisojensa kanssa. Toivottavasti Tom kykenee hillitsemään juomistaan julkisella paikalla, kun todistamassa on ihmisiä, joista hänen uransa on riippuvainen. Minun on vain oltava valppaana, kuten tavallista.

Mietteistäni tietämättömänä May jatkaa: ”Järjestän ensi viikolla klubilounaan muutamille tytöistä. Ja soitan sinulle, niin sovitaan, minä aamuna sinulle sopisi pieni kaupunkikierto. Äläkä huoli”, hän vilkaisee minua arvioivasti, oivaltaen kenties,

että kohtelias innostukseni on hieman pakotettua, ”muuttaminen on aina stressaavaa. Kyllä siinä muutama viikko menee, että olo alkaa tuntua kotoisalta. Olemme kaikki kokeneet sen. Mutta pian sinä saat juonen päästä kiinni. Ei Casa ole loppujen lopuksi lainkaan hullumpi asemapaikka.”

Olen aidosti kiitollinen siitä, että May ottaa minut niin lämpimästi vastaan, mutta hän ei ole hölmö ja aistii varmasti, että ajatukseni ovat hieman toisaalla. Pakottava tarve päästä pesemään käteni kasvaa sisälläni, kun ajattelen, miten monta sosiaalista tilannetta minulla on edessäni. Tiedän, että se on järjetöntä. Tiedän, että se on reaktio siihen, että olen ahdistunut enkä koe hallitsevani tilannetta. Mutta tarve on pakottava, ja on helpompi antaa periksi kuin taistella vastaan. Haluaisin palata ylös lastenhuoneeseen purkamaan loppuun Gracen lelut ja vaatteet. Oloni on tynnempi talon yläkerrassa, ja haluaisin olla siellä, kun pieni tyttäreni herää aamutorkuiltaan, jottei hän joudu olemaan yksin tässä uudessa, vieraassa kodissa. Istuessani kuuntelemassa puolella korvalla, kuinka May puhuu luku-piiristä ja muista tarjolla olevista harrasteryhmistä, kuvittelen, miten Grace hymyilee, kun hän näkee minut, ja miten minä kaappaan hänet syliini ja sydämeni on pakahtua hänen kiher-täessään iloisesti. Havahdun kuitenkin jälleen, kun May mainitsee käsityökerhon.

”Tehdäänkö siellä tilkkutöitä?” kysyn. ”Minulla on mielessäni projekti, jota haluaisin kokeilla, mutten ole koskaan ennen tehnyt sellaista.”

”Kaikkea sen kaltaista, luulisin”, May sanoo. ”Minä itse olen aivan onneton käsistäni, eikä minulla ole kärsivällisyyttä min-käänlaiseen neulan käsittelyyn. Mutta pidän huolta, että Kate tulee lounaalle. Hän on meidän käsityökuningattaremme, joten hän osaa kertoa sinulle enemmän.”

”Se olisi hienoa. Tiedätkö mistä voisin hankkia kankaita ja lankoja?”

”Voi luoja, kysyt todellakin väärältä naiselta! Kaipa Habouskorttelissa on jokin koju, mistä sellaisia tykötarpeita saa. Minä vähän tiedustelen.”

Kaihtimien takaa alkaa kantautua rukouskutsu, joka väreilee aamupäivän paahtavassa kuumuudessa. May pyyhkii viimeiset hunajanrippeet sormistaan ja vilkaisee kelloaan. ”Minun on näemmä aika lähteä. Täytyy vielä kipaista hakemassa muutamia asioita, ennen kuin kaupat sulkevat. Ja sinäkin haluat varmasti jatkaa puuhiasi. En halua häiritä pesänrakennustouhujasi.”

Hän hymyilee minulle ystävällisesti ja halaa, kun saatan hänet ulos hohtavaan valoon ja helteeseen. *Nouvelle villessä*, kaupungin ranskalaisessa osassa, kadut ovat leveitä bulevardeja ja joka puolella kasvavien taatelipalmujen lomassa on siellä täällä plataaneja, jotka langettavat tähän aikaan päivästä tummia, keskittyneitä varjoläikkiä suoraan oksiansa alapuolelle. Mutta kun lähestyy merta, kadut kapenevat ja rakennukset madaltuvat ja johdattavat medinan sokkeloiseen sydämeen, vanhoihin arabikortteleihin. Sen takana levittäytyvät satamalaiturit, ja siellä sijaitsevasta Tomin toimistosta on näkymät yhteen Afrikan mantereeseen suurimmista satamista. Sieltä hän ohjaa varustamon laivojen liikkeitä ja pitää kirjaa taivaita hipovista konttivuorista, kun niitä lastataan laivoihin ja puretaan laitureille.

Siihen kaikkeen ehdin tutustua myöhemmin, kunhan tämä hillitön ja hellittämätön tuuli asettuu. Nyt vilkutan hyvästiksi Maylle, minkä jälkeen kapuan portaat yläkertaan. Pesen leivonnaisten jättämän tahman käsistäni ja hankaan ihoni huolella kahdesti, ennen kuin menen Gracen huoneeseen. Seison ikkunassa katselemassa kyyhkykolmikkaa, joka tuntuu pitävän kattotiiliämme reviirinään, sukii sulkiaan ja kujertaa seurallisesti toisilleen.

Tiilirivistöjen takana levittäytyy sekalainen kokoelma tasakattoja aina merenrantaan saakka. Niiden yläpuolelle kohoaa moskeijojen minareetteja vasten Pohjois-Afrikan äärettömän sinistä taivasta.

Tulimme tänne aloittaaksemme alusta. Mutta toivon sijaan tunnen silkkaa tyhjyyttä. Tämä on nuhrainen ja tuulenpiiskaama kaupunki, joka nököttää särkyneiden unelmien valtameren reunalla ja jonka aikoinaan upeat kadut ovat nyt pahoin rähjäntyneet. Bogartin ja Bergmanin ajan Hollywood-glamour on ollut mennyttä jo kauan: nyt se on enää pelkkä kaukainen muisto.

Minusta täällä näyttää maailmanlopulta.

Zoe – 2010

Jokainen talo kommunikoi omalla tavallaan. Uusi kotimme Boulevard des Oiseaux'lla mutisee ja huokailee itsekseen yöllä, kun kaupunki ulkopuolella viimein hiljenee muutamaksi lyhyeksi tunniksi ja pimeys kietoo talojen katot sametinraskaaseen vaippaansa. Makaan valveilla ja kuuntelen: yritän saada selkoa tästä uudesta, natisevasta ja naksahlevasta kielestä. Ehkäpä äänet kuukauden tai parin päästä häipyvät taustalle, mutta toistaiseksi hätkähdän niistä jokaista. Tom makaa vieressäni hievahtamatta, syvään uneen vaipuneena.

Mieleni on vielä levoton klubilla järjestetyn cocktailtilaisuuden jäljiltä. Kaikki ne keskustelut ja esittelyt voimistivat entisestään ahdistusta, jota sosiaalinen kanssakäyminen minussa aiheuttaa. Sen kaltaiset tilaisuudet ovat aina olleet minulle koettelemus. Lisäksi minun oli oltava valppaana pitääkseni huolta siitä, ettei Tom juonut itseään siihen pisteeseen, jossa hän muuttuu hurmaavan seurallisesta toivottoman sekavaksi, alkaa samaltaa ja horjahtelee ihmisten päälle. Tilaisuus uuvutti minut, mutta nyt olen liian väsynyt ja kierroksilla kyetäkseen nukkumaan. Voin silti mielestäni todeta, että kaikki sujui hyvin. Selvisimme koettelemuksesta ja onnistuimme antamaan kuvan

sitoutuneesta nuorestarparista, joka on innoissaan komennuksen tarjoamista uusista tilaisuuksista. Tom hoiti oman roolinsa hienosti, ja hänen pomonsa vaikutti olevan tyytyväinen ja hymyili hyväksyvästi katsellessaan minua mieheni rinnalla. Näytin varmasti juuri siltä kuin edustusvaimon tuleekin näyttää, vaikka todellisuudessa yritin hillitä hinkuani paeta naistenhuoneeseen pesemään käsiäni yhä uudestaan ja uudestaan.

Tom liikaa hieman muttei herää. Etäisyys välillämme on lavea kuin valtameri, jota kumpikaan ei uskalla ylittää. Kadehdin hänen autuaan rauhallista hengitystään. Tiedän, että hän tekee pitkää päivää uudessa tehtävässään ja on uupunut tullessaan päivän päätteeksi kotiin, mutta toisinaan hän astuu ovesta tavanomaista hilpeämmällä tuulella ja haistan viskin myskisen tuoksun.

Yläpuolellamme olevan Gracen huoneen lattialankut naksahdelevat rytmikkäästi aina silloin tällöin puun vetäytyessä yön viileydessä, mistä muistuu mieleeni, että minun täytyy etsiä huomenna vasara ja katsoa, onnistuisinko tekemään jotain berberimaton alla keskellä lastenhuonetta olevalle lattialankulle, joka on irti. Se natisee äänekkäästi aina astuessani sille, enkä halua ottaa sitä riskiä, että se häiritsee Gracea ja herättää hänet unesta.

Mieheni hengityksen tuudittamana minäkin jossain vaiheessa nukahdan, ja kun herään muezzinien lauluun, sänky vierelläni on tyhjä. Tom käy mielellään juoksemassa, ja paras aika siihen on varhain aamulla, ennen kuin on liian kuuma ja hänen on jouduttava työvelvoitteidensa pariin. Solmiessani silkisen aamutakkini vyötä huomaa, että hänen juoksukenkensä ovat kadonneet hänen puolelleen olevan tuolin alta. Hän palaa vielä käväisemään suihkussa, vaihtaa kauluspaitaan ja kravattiin ja syö nopean aamiaisen, ennen kuin hänen on aika lähteä toimis-

tolle satamaan. Sillä välin minä käyn herättämässä Gracen, kaappaan hänet pinnasängystä ja hukutan hänen hymyilevät kasvonsa suukkoihin, ja uusi päivä alkaa.

Kun Tom lähtee, minun raajani, joihin on pumpattu kaksi kuppia aamiaishedelmiä ja jogurttini kanssa juotua vahvaa kahvia, ovat levottomat, joten puen kantoliinan ylleni, varmistan että soljet ovat tiukasti kiinni ja lähden kävelyille. Minulla ei ole selkeää ajatusta siitä, minne olen menossa, mutta jalkani kääntyvät automaattisesti meren suuntaan ja seurailen medinan muurien reunustaa. Tänään tuuli on rauhoittunut ja on tervetulleen tyyntä päiväkausien lakkaamattoman, hermoja raastavan tuulenujelluksen jälkeen. Olen kietonut kevyen huivin harteilleni suojatakseni Gracea auringolta. Mereltä puhaltava tuulenvire leikkitelee sen reunoilla ja saa ne liehumaan. Saavumme viimein La Cornichen rantabulevardille, jolla on rivissä rantaravintoloita ja tulessa latvojaan ravistelevia palmuja, ja nostan aurinkolasit otsalleni nauttiakseni täysin siemauksin näkymästä: kultaisesta hiekasta ja sen takana levittäytyvästä valtamerestä. Lähellä vesi on valon kirkastamaa mutta etäämmällä horisontti on tummansininen. Esittelen aaltoja Gracelle. Hän katselee Atlantin vyöryviä, rantaan iskeytyviä hyökyjä aluksi hieman varuillaan. Sitten hän innostuu näkemästään ja jokeltee ja heiluttelee käsiään tyytyväisenä.

”Niin”, minä sanon hänelle. ”Upea näky, eikö totta? Meidän täytyy etsiä jokin mukava, rauhallinen ranta, jolle voimme mennä yhdessä hieman kahlailemaan. Voimme ostaa ämpäriä ja lapion, niin teen pikku prinsessalleni valtavan hiekkalinnan.”

Minulla on kepeä olo käveltyäni näin kauas ja jaksettuaani rantaan saakka omin voimin. Vaikka suuri osa kaupungista on rähjäistä ja rapistunutta, rannan ja laajana kimmeltävän valta-

meren näkeminen virkistää mieltäni. Ehkä minä sittenkin totun elämään tässä uudessa paikassa. Muistutan itseäni siitä, miten onnekas olen, kun saan asua vauraalla alueella ja Alia on apunani uuden kotini hoitamisessa. En ole vielä täysin sopeutunut siihen ylellisyyteen, että meillä on taloudenhoitaja, mutta Alia vaihtaa olevan ylpeä siitä miten siistinä hän talon pitää ja nauttivan laittaessaan meille ruokaa, joten kaipa hän pitää työstään. Olin ajatellut, että tuntuisi kiusalliselta, kun kotona on päivittäin ihminen, jota tuskin tunnen, mutta kun Tom tekee pitkää työpäivää, on itse asiassa mukavaa, että on joku seurana.

Katselen rantaan huuhtoutuvia aaltoja ja oivallan, että olen alkanut tiedostamattani keinua niiden tahdissa: tuuditan Gracea kantoliinassa, ja hän jokeltelee tyytyväisenä.

Lasken aurinkolasini takaisin kasvoilleni ja asettelen hartiahuivin paremmin Gracen untuvaisen pään suojaksi, kun lähdemme takaisin kotia kohti. Olen kävellyt kilometrikaupalla ja tiedostan, että aurinko nousee vääjäämättä päidemme ylle ja sen säteet muuttuvat minuutti minuutilta armottomammiksi. Jalkojani särkee ja turvottaa kuumalla kovalla kiveyksellä kävelemisestä ja lenkkitossuni puristavat varpaitani. Liikenteen melu kivittää päätäni ja kiirehdin askeliani – tunnen oloni turvottomaksi ja kaipaan talomme varjoisien huoneiden suojaan ja lasillista jääkaappikylmää vettä. Jos minulla olisi muutama dirhami, voisin vinkata itselleni yhden kaupungin kaduilla kaahaavista punaisista takseista ja saada kyydin kotiovelle, mutta lähdin ulos ilman rahaa. Valkoisista seinistä heijastuessaan auringonvalo tuntuu vielä kaksin verroin voimakkaammalta, ja kiroan typeryyttäni. Gracen ei pitäisi olla ulkona tällaisella helteellä – mitä minä oikein ajattelin? Grace alkaa vikistä aistiessaan ahdistukseni. Säntään epätoivoisena kapealle kujalle siinä toivossa, että löydän oikotien medinan halki. Mutta edessä on vain loputon val-

koiseksi kalkittujen seinien sokkelo, ja pian olen kadottanut suuntavaistoni. Minut valtaa voimakas tarve päästä takaisin kodin turvaan. Kuljen puolijuoksua, hädissäni, eksyksissä. Hengitykseni muuttuu huohotukseksi. Kuja kiemurtelee ja mutkittelee, ja päät kääntyvät perääni, käsiä ojentuu kurrottamaan huivini alle, anellen rahaa, vaatien minua ostamaan jotakin. Ohi juoksevien, palloa potkivien ja toisilleen huutelevien lasten ja kärryistään tavaroitaan kaupittelevien myyjien meteli vyöryy ylitseni. Eräs nuorukainen kurvaa moottoripyörällään aivan liian läheltä minua ja hätkähdän moottorin melua. Häätäpäissäni olen vähällä kompastua vuoheen, joka mutustaa roskia kadunreunassa, ja se kääntää hämmentävän tyhjän katseensa minuun. Mies, jonka kasvot ovat kuin koverrettua nahkaa, avaa suunsa hampaattoomaan virneeseen ja tarjoaa minulle omituisen näköistä käppyräistä juurta kolhiintuneesta eebenpuisesta laatikosta, jota kantaa mukanaan. Kavahdan kauemmaksi hänen ojentuvan kätensä tieltä, kun mieleeni palaa Mayn antamassa kirjassa ollut varoitus: medinassa liikkumista ei suositella ilman opasta, varo taskuvarkaita.

Silloin eräästä ovesta astuu nainen suoraan eteeni ja horjahdan anteeksi pyydellen häntä päin. Hän kääntyy katsomaan minua, ja hänen silmänsä leviävät huolesta hänen tunnistaessaan minut päähuivinsa siistien taitosten lomasta.

”Alia!” puuskahdan ja purskahdan melkein itkuun kiitollisuudesta.

”Rouva Harris, oletteko kunnossa? Mitä te täällä teette?”

”Olin kävelyllä mutta eksyin.”

Hän hymyilee ja laskee hetkeksi rauhoittavan käden käsivarrelleni. ”Ette ole kaukana kotoa. Tulkaa, näytän tietä. Olen juuri palaamassa teille. Voimme kävellä yhdessä.”

Sykkeeni laskee normaalimmalle tasolle, kun Alia johdattaa

meidät ulos medinasta kapean avaimenreiän muotoisen portin läpi, ja äkkiä olemme taas *nouvelle villen* leveämmillä art deco -tyylisillä kaduilla. Tunnistan kadunkulmassa olevan leipomon, ja käännymme Boulevard des Oiseaux'lle. Käteni tärisyvät vielä hieman, kun sovitan avainta lukkoon, mutta Alia odottaa kun- nioittavasti taaempänä antaen minun suoriutua rauhassa, joten en ole varma huomaako hän.

Astuessani kynnyksen yli oloni on valtavan huojentunut. Löy- sään lenkkitossujeni nauhoja ja huokaan helpotuksesta, kun tur- vonneet jalkani kohtaavat eteisen mosaiikkilattian sileän viiley- den. Alia sulkee oven takanamme, ja ankara auringonpaiste jää sen ulkopuolelle. ”Toisinko teille hieman sitruunajäävettä?” Alia kysyy.

Nyökkään kiitollisena. ”Vie se saliin. Tulen aivan pian.” Kii- ruhdan yläkerran lastenhuoneeseen tynnyttelemään Gracea. Pesen käteni kolmesti ennen kuin vaihdan hänen vaippansa, pyy- hin hänen kasvonsa viileällä rievulla ja lasken hänet aamupäivä- unilleen. Sydämeni syke hidastuu asteittain, ja nyt kun olen taas kotini suojassa, tunnen oloni rauhallisemmaksi ja häkellykseni hellittää. Miten olin ikinä kuvitellut, että osaisin liikkua tässä uudessa kaupungissa – tässä uudessa elämässäni – omin päin?

Hiippaillessani hiljaa huoneessa ja asetellessani tavaroita takai- sin paikoilleen irtolankku narahtaa äänekkäästi jalkojeni alla. Vedän kauhtuneen maton sivuun ja näen, että lattialankku on vääntynyt toisesta päästä ja kohonnut ylemmäksi kuin vierei- nen lauta. Yritän painaa sitä alas siinä toivossa, että saisin sen asettumaan takaisin paikalleen, mutta se ei hievahdakaan. Lan- kun päässä on juuri sormeni mentävä oksankolo. Puu on melko karkeaa, ja lankku pitää ensin pintansa, mutta kun tempaisen lujempaa, se antaa periksi ja irtoaa paikaltaan. Irvistään ja kiroan hiljaa itsekseni, kun aristavaan ihoon kynteni viereen uppoaa

tikku. Lattialankkujen ja alla olevan makuuhuoneen katon välisessä tilassa on vuosikymmenisen pölyn peitossa pieni laatikko ja nahkakantinen muistikirja. Nostan ne varovasti ulos ja pyyhin laatikon pintaa peukalollani paljastaakseni sen helmiäisupotukset. Siitä leviää hentoinen santelipuun tuoksu, kuin se huokaisi hiljaa helpotuksesta vuosien vankeuden jälkeen. Kiehtova löytö herättää uteliaisuuteni: unohdettu aarrekätkö, jonne joku on piilottanut tavarat. Kuinkahan kauan sitten? Ovatko ne olleet lankun alla vuosia? Vai kenties vuosikymmeniä? Pyyhkäisen laatikon kantta paidanhelmallani, ja pintaa koristava geometrinen kuvio kimmeltää himmeästi, helmiäinen on kuin kuunvalon pisaroita käsissäni.

Avaan kannen varovasti, ja sen alta paljastuu pieni aarrekätkö. Nostan esineet ulos yksi kerrallaan ja lasken ne matolle: hämähäkinseitinohueen ja sotkeutuneeseen kultaketjuun ripustettu Daavidin tähti, korallinvärinen sulka ja sirpale meressä siileäksi kulunutta jadenvihreää lasia. Seuraavaksi löydän taiteutun vaaleansinisen paperiarkin, jolla näyttäisi olevan haalistunut seepiamusteella tehty nimikirjoitus. Laatikon pohjalla on vielä ontto puinen tikku, jonka toiseen päähän on leikattu lovi. Kohotan sen huulilleni ja puhallan siihen kevyesti. Aluksi siitä ei kuulu mitään, mutta kun muutan hieman kulmaa ja puhallan uudelleen, siitä lähtee lempeän surullinen kyyhkysen kujerrus: se jäljittelee Gracen huoneen ulkopuolella sisäpihan puoleisella katolla kyyhöttävien lintujen hiljaista ääntelyä.

Asettelen pienen esinekokoelman varovasti takaisin laatikkoon ja pohdin, mitä kukin niistä merkitsee, ennen kuin siirryn tutkimaan muistikirjaa. Nahka on yhtä paksun pölyn peitossa kuin puurasiakin ja kuivahtanut altistuttuaan lattian alla kuumalle ja kuivalle ilmalle. Mutta näen silti, että kannessa on kauniisti kai-verrettu kuvio, ja myötäilen sen mutkikkaita koukeroita sormen-

päälläni. Avaan sen uteliaana. Se vaikuttaa jonkinlaiselta päiväkirjalta. Sivut ovat täynnä silmukoina kaartelevaa käsialaa, ja kun käännän esiin ensimmäisen sivun, luen siltä omistajan nimen:

Tämän päiväkirjan omistaa Josiane Françoise Duval.

Yksityinen.

Alapuolelle on raapustettu kahteen kertaan voimakkaasti alleviivatut sanat kuin jonkinlaiseksi lisähuomautukseksi:

HÄIVY ANNETTE!

Vilkuilen tahtomattani ympärilläni, kuin joku katselisi minua. Nämä esineet on piilotettu tarkoituksella uteliailta katseilta ja kertyneestä pölykerroksesta päätellen ne ovat olleet piilossaan vuosia. Pitäisikö minun näyttää ne jollekulle? Kenties Alialle – tai Tomille kun hän tulee tänään kotiin? Ei, vaistoan että minun on syytä pitää ne salaisuutenani. Käännän seuraavalle sivulle ja huomaan sivun yläreunaan kirjoitetun vuosiluvun: 1941. En ole koskaan ollut ihminen, joka kurkkii kirjan loppuun saadakseen tietää, mitä tarinassa tapahtuu, ja vastustan kiusausta nytkin, vaikkei minulla ole riittävästi tahdonvoimaa olla lukematta jonkun yksityistä päiväkirjaa. Perustelen tekoni sillä, että minä päiväkirjan löysinkin sen lojuttua – kuinka kauan? – seitsemisenkymmentä vuotta kätöksässään. Sen oikea omistaja on ollut poissa jo kauan. Lievää syyllisyyttä tuntien sovellan tilanteeseen ”löytäjä saa pitää” -periaatetta ja päätän nimittää itseni esineiden uudeksi haltijaksi. Minun täytyy tutkia niitä lisää, selvittää niiden arvoitus ennen kuin näytän niitä kenellekään muulle. Ovatko ne vain sekalainen kokoelma tavaroita vai kertovatko ne tarinaa? Toivon,

että vastaus saattaisi löytyä päiväkirjasta. Oivallan joka tapauksessa, että ne tuovat erittäin tervetullutta vaihtelua päiviini.

Asetan lattialankun takaisin paikalleen – se tuntuu sopivan koloonsa nyt hieman helpommin, joten kenties sen alleen kätkemä aarre esti sitä asettumasta kunnolla aiemmin – ja vedän maton lankun päälle. Grace nukkuu sikeästi: makaa selällään kädet tyynen huolettomasti levällään eikä vaikuta olevan millänsäkään aamuisesta seikkailustamme. Poimin puulaatikon ja muistikirjan käteeni ja laskeudun hiljaa alakertaan.

Alia on asettanut salin pöydälle tarjottimen. Mintulla ja sitruunalla terästettyä jäävettä sisältävän kannun pinnassa on kondensaatiokosteuden nostattamaa kastetta, ja kylmiä pisaroita tippuu kädelleni, kun kaadan itselleni lasillisen. Sitten vedän jalat alleni sohvalle, tunnen vielä lyhyen omantunnon pistoksen siitä hyvästä, että urkin jonkun toisen yksityistä päiväkirjaa – ja alan lukea.

Josien päiväkirja – keskiviikko, 1. tammikuuta 1941

Uudenvuodenlupaukseni

Täten minä, Josie Duval, lupaan:

*kirjoittaa englanniksi harjoitellakseni Yhdysvalloissa
asumista varten*

lakata syömästä kynsiäni

*olla kiltti Annettelle, jopa silloin kun hän ei ole kiltti
minulle.*

-x-

Papa antoi minulle tämän päiväkirjan joululahjaksi. Saamme viettää joulua, koska hän on katolinen vaikka sanookin hairahtuneensa kun rakastui erääseen kauniiseen juutalaisnaiseen. Toisin

sanoen äitiini. Mutta papa viettää silti mielellään joulunpyhiä. Sytytämme myös hanukkakynttilät, vaikka maman on yhtä lailla hairahtunut. Papa sanoo, että otamme parhaat puolet molemmista maailmoista ja pelaamme siten varman päälle.

Minä haluan isona kirjailijaksi, ja tämä päiväkirja on hyvä tapa päästä alkuun urallani, vaikka en ole vielä aivan kolmea-toista. RAKASTAN lukemista. Annette sanoo minua pikkuvan-haksi, kun kuljen aina nenä kirjassa. Mutta hän itse ei lue juuri koskaan mitään sen vaativampaa kuin viimeisimpiä Hollywood-elokuvalehtiä, ja mieluummin olen pikkuvanha kuin ajattelen ai-noastaan elokuvatähtiä, poikia ja kampauksia.

Voin lukea päivässä kokonaisen kirjan, jollei minua keskeytetä jatkuvasti siksi, että pitää tehdä jotain rasittavaa, kuten siivota huoneensa tai käydä kaupoilla äidin ja Annetten kanssa. Lähtiessämme Pariisista sain kuitenkin valita mukaani vain yhden kirjan. Emme voineet ottaa enempää, sillä kirjat ovat painavia eikä tavaratilassa ollut enää tilaakaan, koska se oli täynnä Annetten tavaroita. Oli kauheaa joutua valitsemaan ja luopua valta-vasta määrästä minulle tärkeitä kirjoja. Se oli ainoa kerta, kun minä itkin. Otin mukaani La Fontainen *Faabelit*, joka kuului papalle, kun hän oli lapsi, ja jonka avulla minä opin pienenä lukemaan. Olen pitänyt siitä hyvää huolta ja jopa kansipaperit, joissa on kuva kaupunkilais- ja maalaishiirestä, ovat yhä tallella. Olen lukenut sen niin monta kertaa, että osaan suurimman osan tarinoista ulkoa. Nyt kun olemme asettuneet uuteen kotiimme, minun täytyy yrittää hankkia lisää kirjoja.

Asumme nyt Casablancassa, ja joulukuukuu on ollut tänä vuonna todella kummallinen. Täällä on kuumaa ja aurinkoista talvel-lakin ja lahjojakin saimme vain muutaman. Tuntuu siltä kuin olisimme tulleet tien päähän, kuin putoaisimme mereen, jos otamme vielä askelenkin eteenpäin. Makuuhuoneeni ikkunasta

näkyä kaistale laajaa, sinistä Atlanttia, etäällä kaupungin kattojen takana, niin lähellä ja niin kaukana. Odotamme täällä laivaa, joka vie meidät Portugaliin, ja sieltä pääsemme jatkamaan Yhdysvaltoihin. Meidän täytyy vain saada paperimme kuntoon. Maman sanoo, että siinä menee ihmisikä.

Pariisi tuntuu olevan hirvittävän kaukana. Ja onkin. Olemme matkustaneet yli 2 000 kilometriä, ja papa sanoo, että Amerikkaan on vielä 6 000 kilometriä matkaa. En voi edes kuvitella, miltä tuntuu matkustaa niin pitkä matka, vaikka näen yhä mielesäni maapallon, joka meillä oli kotona kirjaston hyllyllä, ja muistan, miten pyörittelin sitä ja sormeni piirsi viivan tyhjän, sinisenä kaartuvan laajuuden yli, jossa luki *Océan Atlantique*. Harmi, että maapallo oli liian suuri, jotta sen olisi voinut ottaa mukaan. Siitä olisi varmasti ollut hyötyä, nyt kun olemme maailmanmatkaajia.

Pohdin, missä Joseph-eno ja Paulette-täti ja heidän poikansa mahtavat olla. Hekin ovat matkalla. He asuivat Elsassissa lähellä Saksan-rajaa, mutta maman sai muutama viikko ennen lähtöämme kirjeen, jossa sanottiin, että he ovat päättäneet pakata tavaransa ja lähteä, koska heidän kotiseutunsa on alkanut muuttua vaaralliseksi juutalaisperheille. Emme tiedä, minne he lähtivät, mutta toivon että hekin ovat matkalla Yhdysvaltoihin ja tapaamme heidät taas siellä, huolimatta siitä että serkkuni ovat toisinaan ärsyttävämpiä ihmisiä maailmassa. Kun he kyläilivät luonamme Pariisissa, minun oli aina jaettava kirjani ja leluni heidän kanssaan, vaikka he ovat monta vuotta nuorempia kuin minä, mutta Annette sai istua salin puolella aikuisten kanssa siemailten teetä omahyväisen näköisenä.

Uusi kotimme Boulevard des Oiseaux'lla näyttää melko samalta kuin vanha kotimme Neuillyssä, se on vain hieman pienempi ja hirveän paljon pölyisempi. Mutta täällä haisee toisenlaiselta, hieltä ja kuumuudelta, mausteilta ja kadulla mätäneviltä